

A délutáni ülészak neves előadója G.R. FOSTER (Minnesotai Egyetem) volt, aki az erózió mérésével még W.H. WISHMEIER munkatársaként kezdett foglalkozni. Hangsúlyozta, hogy a jelenleg használt Egyetemes Talajvesztés-becslési Képlet semmiképpen sem alkalmas az árkos erózió által érintett felszínre. Az egyéb okok miatt is szükséges módosítása folyamatban van. A talajlehorodódás folyamatainak modellezésével foglalkozott még Franciaországból V. AUZET, Izraelből J.B. LARONNE, Angliából T.M. HARRIS, Kanadából W.T. DICKINSON, Dániából B. KRONVANG, az Egyesült Államokból pedig A.N. SHARPLEY. A szóbeli tájékoztatás kiegészítésé-
ként 20-nál több, szép kiállítású poszteren érdekes esettanulmányokat ismerhettünk meg.

Az utolsó előadásokban nemzetközi szaktekintélyek (A. IMESON, Amszterdam; J. DE PLOEY és J. POESEN, Leuven; A. RAPP, Lund) hívták fel a figyelmet a folyamatvizsgálatok gyakorlati fontosságára, különös tekintettel a fejlődő országok helyzetére.

A szimpóziumhoz kapcsolódó második kirándulás a Severn völgyébe vezetett, ahol M.A. FULLEN (Wolverhampton Polytechnic) kitűnő műszerekkel felszerelt mintaterületen ötéves program keretében tanulmányozza, hogy milyen mértékben gyorsítja az eróziót a nehéz talajművelő gépek használata lejtős felszíneken.

A szimpózium jó alkalmat nyújtott arra, hogy tájékozódjunk a Nagy-Britanniában - sőt, világszerte - folyó eróziós kutatások módszereiről, eredményeiről és gyakorlati hasznosítási lehetőségeiről. Az elhangzott előadásokat azóta már kötetbe gyűjtve is olvashatjuk. A több mint 600 oldalas könyv címe: Soil Erosion on Agricultural Land, és a John Wiley angol kiadó gondozásában jelent meg.

LÓCZY DÉNES

Tudományos tanácskozás Hollandiában a falusi térségek átalakulásáról

Az IGU „Változó Falusi Rendszerek Munkabizottsága” 1989 augusztus 21—25 között konferenciát rendezett Amszterdamban „A falusi területhasználat korlátai: eltérő perspektívák a területi fejlődésben” címmel. A számos intézet, egyetem, bank, társaság szervezésében és hathatós pénzügyi támogatásával életre hívott összejövetelen 14 ország 59 kutatóval képviseltette magát.

A legtöbb résztvevőt (25 főt) természetesen a házigazdák delegálták a szimpóziumra. Többségük a földrajztudomány hollandiai fellegetvénak számító Utrechti Egyetemről érkezett. 7—7 geográfus utazott a tanácskozásra az USA-ból és Kanadából, négyen jöttek Nagy-Britanniából, hárman Finnországból, 2—2 szakembert küldött Svájc és Jugoszlávia. Magyarországról szintén ketten, ENYEDI GY. akadémikus, az MTA Regionális Kutatások Központjának főigazgatója és e beszámoló készítője voltak jelen. 1—1 fő érkezett Franciaországból, Japánból, Olaszországból, Spanyolországból, Svédországból, Izraelből, valamint Indiából, amely a Harmadik Világot képviselte. Európa K-i felől - a már említett Jugoszlávián és hazánkon kívül - más ország nem tisztelte meg jelenlétével a konferenciát...

Az ülészak, amelynek a város egyik nevezetessége, a Királyi Trópusi Intézet hatalmas épülettömbje adott otthont, rendkívül gazdag és jól megszervezett programmal fogadta a meghívottakat. A munka plenáris üléssel kezdődött, amelyen J.A. van GINKELnek, az Utrechti Egyetem rektorának megnyitóját után M. TROUGHTON, a munkabizottság elnöke köszöntötte a résztvevőket és köszönetet mondott a szervezőknek a szívélyes fogadtatásért. Külön üdvözölte a nemzetközi kutatógárdát B. van BLOKLAND, Utrecht tartomány kormányzója, majd sor került az első előadásra.

C. BRYANT a kanadai Waterlooi Egyetem professzora „Falusi közösség, dinamikus földhasznosítás és fenntartható fejlődőképesség” címmel vázolta vitára készített elképzeléseit a rurális térségek jövőjéről, a fejlődésük megalapozásához vezető utakról.

Az elméleti jellegű előadás a posztindusztriális társadalom továbbfejlődésének alapfeltételeként definiálta az információ-áramlási rendszerek és a szolgáltatások gyors terjedését és korszerűsödését. Hosszú távon mindez csak akkor hoz hasznot a társadalom számára, ha településszinten is összhangba kerül a természeti környezet megővésének biztosításával és a gazdasági fejlődést folyamatosan fenntartani (sustainable) képes helyi érdekekkel.

Az előadó szerint e folyamatban kell megvalósulnia az ún. településbázisú gazdasági fejlődésnek (community based economic development), amely egyrészt alapja, másrészt része a magasabb területi szintű politikának és stratégiának. A fejlődés célja pedig a társadalmi-gazdasági rendszer folyamatos evolúciójába való teljes integrálódás és e mechanizmus állandóan megújuló fenntartása. E mozgásba a falusi térségek főként funkciójuk és földhasználatuk állandó változtatásával, a heterogenitásukból fakadó adaptációs készségük megőrzésével kapcsolódhatnak be, befogadva a lassanként létfonosságúvá váló információkötő rendszereket. A korszerű információs rendszerek hálózatába való beépülés és az általuk nyújtott kapcsolatrendszerek ugrásszerű bővülése és egyre nemzetközibbé tétele jelenti azt a bázist, amelyen a jövő falufejlődése alapulhat.

BRYANT előadását parázs vita követte, hamar kialakult a „konferencia-hangulat” az előadótérben. Különösen a kifejtett fejlődésmodell gyakorlati kialakításának feltételeiről, nehézségeiről alakult ki élénk eszmecsere.

A tanácskozás ezt követően négy szekcióban folytatta munkáját (A szekció: Falusi népesség és fejlődés; B: Többcélú földhasznosítás; C: A falusi dinamika ökológiai következményei; D: Falusi információs rendszerek és fejlődés). A szervezők leleményességét dicséri, hogy a szekciók munkájukat egymáshoz képest időben eltolva végeztették, így bárkinek módjában állt az elhangzott mintegy 40 előadás többségét meghallgatni. (A legzsúfoltabb napon is csak két szekció működött egyazon időben.)

A kiselőadások a rurális térségekben jelentkező problémák széles skáláját fogták át, az egyes országokat, kisebb régiókat érintő sajátosságokat viszont jól el lehetett különíteni aszerint, hogy a különböző térségek eltérő természeti adottságai történelmi fejlődési pályájuk milyen körülményeket eredményeztek.

A legizgalmasabbak azok a témák voltak, amelyek különféle helyi vagy regionális konfliktushelyzetek létrejöttéhez, ill. kiéleződéséhez vezető folyamatokat taglaltak. (Pl. H. KESSLER - Svájc - a mezőgazdaság és a turizmus alpi régiókban kialakult érdekellentétét elemezte, F. THISSEN - Hollandia - pedig a falusi térségek lakosságának előregedéséből fakadó gondokról beszélt.)

Élénk érdeklődés kísérte a környezetbarát mezőgazdasági termelés elterjesztésével kapcsolatos tennivalók és gondok bemutatását (a kanadai W. van WUUREN és a walesi H. WILLIAMS előadásai), ahol a gazdasági kényszerszertényezők és a környezetvédelmi érdekek ütköztetéséből származó konfliktusok feloldása sok nehézséggel jár, sőt, gyakran szinte lehetetlennek tűnik.

Markáns irányvonalhoz tartozott a B szekció legtöbb előadása, amelyek a falusi térségek - gazdasági biztonságát is biztosító - „több lábón állása” mellett szálltak síkra (J.D. MARKUSSE - Hollandia, J.T. PIERCE - Kanada, G. JONES - Skócia). A még mindig alapot jelentő mezőgazdaság mellett széleskörűen elterjedt a fejlett országok falusi térségeiben a korszerű ipari tevékenység (elektronika, számítástechnika), rohamléptekkel fejlődnek és egyre sokoldalúbbá válnak a különféle szolgáltatások, és az információ-továbbítási technikák robbanásszerű térhódításával, műszaki lehetőségeinek bővülésével az ún. quaterner funkciók (tudomány, oktatás, kultúra) vidéken is megvetik a lábukat.

Ez utóbbi funkciók előfeltétele a különféle falusi információs rendszerek megjelenése, nemzeti, majd nemzetközi hálózatú való szerveződése. A témával részletesebben foglalkozó D szekció résztvevői fejtették ki ezzel kapcsolatos véleményüket, kicserélve egymás kutatási tapasztalatait.

Az információs rendszer kérdéskörét általában két oldalról közelítették meg az előadók. Egyrészt számítástechnikai metodikai szemszögből (a hazaihoz hasonló módszerek alapján kompjuteres FIR adatbázis összeállítása a területi tervezés megalapozása céljából), másrészt egy adott térségben fellelhető komplex (politikai, gazdasági, műszaki, oktatási, kulturális stb.) feltételrendszer alapján, amelynek „milyensége” és színvonala meghatározó módon hat az információs rendszer kiépítésének az esélyeire.

A D szekcióban hangzott el „Falusi információs rendszerek Magyarországon” c. előadásom, amely a magyar vidéki távközlési infrastruktúra relatív elmaradottságára hívta fel a figyelmet, vázlatosan áttekintést adva a modern telematikai szolgáltatások (telefax, műholdas műsorszórás, teletex) térbeli elterjedésének magyarországi jellemzőiről. A téma iránti érdeklődést nem csak a résztvevők magas száma bizonyította, hanem az is, hogy kevésnek bizonyult az a 30 db előadaskópia, amit magammal vittem Amszterdamiába.

A földrajzosok körében határozottan növekvő figyelem tapasztalható mindaz iránt, ami kis országunkban történik az utóbbi időben. Úgy vélem, ezt a földrajzos berkekben is elért nemzetközi népszerűséget nem volna szabad kihasználatlanul hagyni, hiszen ugyancsak van még tennivalónk a magyar földrajztudomány eredményeinek széles körű publikálását illetően...

A konferencia utolsó előtti napján még egy plenáris ülésre került sor. Ezen G.S. KULKARNI (Indianai Egyetem, USA) „Egy integrált fejlődésemélet felé” címmel tartott előadást, amelyben a fejlődés-fogalom holisztikus megközelítésének szükségességét hangsúlyozta a ma általánosan elfogadott, egyoldalúan műszaki-gazdasági jellegű haladást szorgalmazókkal szemben. A többoldalú fejlődési folyamatot csak az interdiszciplinaritás keretében lehet megközelíteni és minősíteni, egyébként hamis következtetésekre jutunk és nem értjük meg azoknak a nemkívánatos jelenségeknek az eredetét, amelyeket a fejlődő országok egyre nagyobb hányadában tapasztalunk. Különösen az ökológiai, környezeti, a szociológiai és a kulturális fejlődés térbeli leképződéseinek kutatására, fontosságának hangsúlyozására lesz szükség ahhoz, hogy a társadalmakban lejátszódó folyamatokat ismét a harmonikus fejlődés irányába sikerüljön terelni. (A növekedés „policentrikus” koncepciója.)

Az előadást követő vita után már a jövőről esett szó. M. TROUGHTON munkabizottsági elnök az 1990. évi pekingi konferencia körüli gondokról szót, amelyek politikai eredetűek. A tanácskozás Kínában való megrendezhetőségét ugyanis sokan kétlik (főként az amerikai és a kanadai geográfusok), tekintettel az 1989. júniusi eseményeket követő véres megtorlásra és az általa kiváltott nemzetközi felháborodásra.

ENYEDI GY. mint a munkabizottság alapítója ezzel kapcsolatban kijelentette: a kínai földrajzosokat büntetnének azzal, ha bojkottálnák az 1990-es összejövetelt, amelynek szervezése - tudomása szerint - változatlan ütemben folyik és egyelőre semmi jel nem mutat arra, hogy az ottani hatóságok politikai vagy adminisztratív akadályokat gördítenének egy nemzetközi szimpózium megrendezése elé. Míg a résztvevők többsége e kérdésben várakozó állásponton maradt, abban egyetértés mutatkozott, hogy 1991-ben Svédország (vagy esetleges visszalépése esetén Izrael) legyen a soron következő összejövetel színhelye.

A tanácskozást több szakmai kirándulás is színesítette. A második napon ellátogattunk az Amszterdamtól 15 km-re D-re fekvő Aalsmeerba, a világ legnagyobb virágárverésére. Itt tájékoztatást kaptunk, hogyan működik az a piaci mechanizmus, amely a holland virágtermesztők regionális szakosodására épülve az egész fejlett világot

ellátja friss virággal. A 100 ha-os komplexum szíve egy óriási virágcsomok, ahol három teremben folyik a virágok adás-vétele a minták bemutatása alapján. A megvásárolt tételeket azonnal a vevő által megjelölt rendeltetési helyre szállítják kamionnal, vonaton vagy repülőgépen, legyen az a szomszédos Franciaország vagy akár Japán. A „központi virágpiac” évi forgalma lenyűgöző: másfél milliárd gulden, s a csomokok ennyi idő alatt 3 milliárd szál virág és 300 millió cseresep növény cserél gazdát.

Másnap autóbusszal az IJssel-tótól legutóbb visszahódított polderbe, Flevolandba kirándultunk, amelyet két lépcsőben vízlelőnítették. Az 54 000 ha-os Kelet-Flevoland kiszárítására 7 év kellett (1950--1957), Dél-Flevolandé (43 000 ha) viszont 9 évet vett igénybe. A Zuiderzee program keretében végzett munka eredményeként kapott terület több, mint felén ma mezőgazdasági tevékenység folyik, ötöde természetvédelmi terület és erdő, további részét az új települések, ill. a vonalas infrastruktúra elemei (utak, hidak, gátak) foglalják el.

A polder gazdasági hasznosítását, a települések kialakítását és betelepítését gondos és mindenre kiterjedő figyelmű tervezőmunka előzte meg. Ennek eredményeként születtek meg Flevoland városai. Közülük Lelystadot és Almere-t néztük meg, amelyekben több tízezres népesség letelepedését kívánta a kormány elérni. Jellemző azonban, hogy a polderen létrehozott mesterséges településekre nem sikerült annyi embert odacsábítani a túlnépesedett Randstad városövezetéből, mint amennyit a letelepítési koncepció elképzelt, ezért pl. Lelystadban ma is több ezer lakás áll üresen. Még a teljes komfort és a magasszintű szolgáltatási és infrastrukturális ellátottság sem képes pótolni a történelmileg kialakult városok egyedülálló atmoszféráját, az általuk nyújtott állandóan megújuló lehetőségeket a sokszínű közösségi- és társaskapcsolatokra.

További gond az ún. gazdasági bevándorlók több százeres tömege. Ők Hollandia egykori gyarmatairól (pl. Suriname, Indonézia) a jobb életkörülmények reményében indultak útnak az európai anyaország felé az 1970-es években. A messziről érkező fekete és ázsiaiak főként a nagyvárosokban zsúfolódtak össze (Amsterdamban, Rotterdamban, Haarlemben), holott a munkáskezeket elsősorban a polderterületeken újonnan létesített településeken lett volna szükség (és lenne szükség ma is).

A szakmai úton részletes ismertetést kaptunk az észak-holland kultúráj évszázados fejlődéséről, a gyarmatosításból származó tőkefelhalmozásnak a térség földhasználatára gyakorolt hatásáról. Vendéglátóink filmen mutatták be a holland nép legfőbb feladatát: a tengerrel a termőföldszerezés érdekében vívott harcát, amelyet évszázadok óta folytat töretlen szorgalommal.

Ellátogattunk egy polderen gazdálkodó farmerhez, aki holland felfogás szerint „tradicionális” módon - azaz műtrágya és növényvédőszerk felhasználásával - foglalkozik növénytermesztéssel. Nem sokkal később megnéztünk egy „környezetbarát” ún. kísérleti biofarmot is, ahol a kemikáliák teljes mellőzésével töreksenek a természetközeli növelésre és a minőség javítására. A két farm eredményeinek összevetéséből egyelőre a „tradicionális” került ki győztesen (jövendelmesebb!), bár a biotermékeket egyre többen kedvelik és sokan a magasabb árat is hajlandók megfizetni, csak hogy táplálékuk vegyszermentes legyen. A biomódszerek elterjedésének viszont máig komoly gátja a kis mennyiség, a nagy előmunka-igény miatti magas ár, így a biozöldség és -gyümölcsforgalom aránya Hollandiában még nem jelentős.

Az egésznapos szakmai körút utolsó állomása Utrecht volt, ahol a városházán a megnyitóról már ismert B. van BLOKLAND kormányzó úr fogadást adott a konferencia résztvevőinek tiszteletére.

Sajátosan holland - és kiváló - ötlet volt a harmadik „terepbejárás” módja. Az Amsterdam D-i peremterületét alkotó Amstelland fejlesztésével kapcsolatos információkat ugyanis egy kb. 35 km-es, szakértői vezetéssel egybekötött kerékpártúrán szerezhettük be. Azt hiszem, nem kell bővebben ecsetelni, milyen nagy szerepe van a hollandok közlekedésében a kerékpárnak. Elég talán annyit megemlíteni, hogy minden lakosra több mint két bicikli jut és szinte minden országutat, helyi utat, utcát - gyakran mindkét oldalán - kerékpárutak öveznek. Hosszuk meghaladja az ország úthálózatának teljes hosszúságát. Rajtuk igen élénk a forgalom, s a kerékpáron haladónak általában elsőbbségük van a személygépkocsival közlekedőkkel szemben.

A bérelt biciklikon lelkesen karikázó mintegy 40 fős csapat szemügyre vehette Amstelland beépítési sajátosságait, végigkerekeshette erdőit, természetvédelmi területeit és rekreációs zónáit, miközben megismerkedhettünk a terület infrastrukturális fejlesztésének soron következő feladataival, a felszínátalakítás jellemző vonásaival. Még egy rövid beszélgetésre is alkalom nyílt: egy helyi farmer bizakodását és gondjait ismertük meg, akinek gazdaságát egyre jobban bekeríti a terjeszkedő nagyváros, másrészt viszont a bővülő fogyasztópiac kedvező lehetőséget kínál a farmon termelt tej értékesítésére.

A több órás pedálozás okozta izomlázatot a városközpontba metróval visszatérő csapattagok még másnap is érezték. A néhány éve épült operaház éttermében búcsúkoccintásra összegyűlt társaság körében a kerékpártúra osztatlan sikert aratott.

Elmondható, hogy a kiválóan megszervezett és gördülékenyen lebonyolított konferencia igen jól sikerült. Az elhangzott előadások magas színvonala és a házigazdák felkészültsége bizonyította, hogy a faluföldrajz további művelésére és alkotó szellemű továbbfejlesztésére nemzetközi méretekben is szükség van. A komisszió munkájában a magyar geográfusok részvétele továbbra is indokolt, és a jövőben is kívánatos, hogy aktívan legyen jelen a faluföldrajzosok népesedő táborában. A szervezők a konferencia anyagát gyűjteményes kötetben fogják megjelentetni.

TINER TIBOR